

Transcript podcast 'De Staat van het Verhaal'

Aflevering 5: Tjerry Conradi, Wardeh Ali, Grey Ravelli en Murat Isik

Dit is een podcast van De Nieuwe Oost | Wintertuin.

Chris: Vandaag hebben we een speciale aflevering van De Staat van het Verhaal. Dit is namelijk weer onze eerste aflevering na de zomerstop. Dus we gaan er vol voor, niet met één maar met maar liefst vier gasten. We zijn op bezoek in de Bibliotheek Utrecht en bij ons aan tafel zitten Wardeh Ali, Tjerry Conradi en Grey Ravelli. Zij zullen in *spoken word* hun verhalen met ons delen.

Smita: Yes! Dan hebben we ook nog een vierde gast: Murat Isik. Hij zal in gesprek met ons zijn visie op verhalen vertellen met ons delen, maar eerst gaan we luisteren naar Tjerry Conradi. Tjerry Conradi creëert met zijn woorden ogen die meekijken naar jouw proces, die meekijken naar jou als persoon. Ik ben heel benieuwd. Tjerry.

Tjerry: Ik weet nog heel goed hoe ik vroeger als kind boven op de glijbaan stond. Ik ging vaak naar dezelfde camping: camping de Witterzomer in Assen. Daar is een heel groot speelplein met een overdekte glijbaan. Dat betekende dus dat je ook van buitenaf op die glijbaan kon klimmen. Wat ik als kind ook zeker deed en eenmaal boven op de glijbaan sprong ik naar beneden. Op de grond. Wat toch wel echt zeker drie meter hoog was. Al zegt mijn herinnering dat het wel twintig meter was. Het is ook een wonder hoe dat nooit fout is gegaan. Verder wou ik als kind ook zo snel mogelijk op judo, waar ook mijn oudere broer op zat. Van mijn ouders mocht dat pas als ik eerst mijn zwemdiploma had gehaald, dus dat moest ook gelijk gebeuren, en toen ik eenmaal zes jaar was en mijn diploma op zak had, ben ik ook direct gaan judoën. Ik zie nog goed voor me hoe ik tijdens een demonstratie voor de ouders de allergrootste jongen uitkoos die wel vijf jaar ouder was en al een groene band had met een bruine slip, maar dat hield mij en mijn witte band niet tegen. Ik weet nog goed hoe ik als kind altijd zei dat ik meer waard was dan de beste voetballers bij elkaar. Want ik was niet te koop.

Zes jaar later zit ik boven aan de trap. Precies daar waar ik niet te zien was door mijn ouders, die in de woonkamer zaten. Waarom weet ik niet meer, maar ik was verdrietig. Ik was vastberaden ook om niet te huilen. Ik zie mezelf daar nog steeds zitten. Bovenaan de trap, tot het gelukt was om mijn tranen in te slikken. Toen ik inderdaad mijn emotie onder controle had, mocht ik van mezelf eindelijk de trap af, naar beneden. Ik voelde me voldaan, sterk, volwassen en belangrijkste: waardig. Terugblikken naar dit moment begrijp ik dat ik me niet zo voelde, omdat ik niet huilde, maar omdat het voldeed aan de verwachtingen. Dat liet me waardig voelen. Ik had nu dus bepaalde eisen aan mezelf [gesteld] voordat ik me waardig voelde. Inmiddels zat ik al in de puberteit en had ik een erg laag zelfbeeld. In plaats van dat mijn waarde van binnenuit kwam, zoals toen als vastberaden jochie, zocht ik het nu buiten mezelf. Maar dat verschil is natuurlijk niet vanzelf ontstaan. Als kind wist ik niet beter dan dat ik genoeg was. Ik kende het concept van 'niet genoeg' of 'onwaardig zijn' niet eens en gaandeweg begon ik gepest te worden op school. Een nieuwe realiteit vormt zich waarin ik niet goed genoeg ben en als de kinderen op school je buitensluiten, dan vertaalt dat in je beleving naar dat je niet waardig bent om bevriend mee te zijn.

Ook als je niet gepest bent vroeger, begint het proces van beeldvorming over je eigenwaarde al op de basisschool. Je leert daar van je ouders dat je altijd hard moet werken om succesvol te zijn. Dat je constant moet veranderen, leren en aanpassen. Want niemand is namelijk perfect. Ik moet altijd maar beter en perfect zijn is zelfs iets slechts. Dan ben je arrogant. En deze dingen zijn ook allemaal waar, zolang je erin gelooft. Dat is ook het hele concept van je eigen werkelijkheid projecteren. En op deze manier stel je onbewust opeens eisen aan je eigenwaarde. Je moet de nieuwste iPhone hebben, in een relatie zitten, je financiën op orde hebben, weten wat je wil in de toekomst, genoeg slapen, uitgenodigd worden op feesten, niet huilen als man, om waardig te zijn.

Toen ik 19 was, en haast ervaringsdeskundige was in onwaardig voelen, ben ik op een gegeven moment heel erg vastgelopen. Depressief. Ik liep achter op school, betaling van de huur. Je mag het gerust een dieptepunt noemen, maar hier komt iets wat interessant is: in plaats van dat ik hulp vroeg,

handelde ik vanuit het idee dat hulp vragen betekent dat je het niet zelf kan. Dus ging ik mooi weer spelen en al het hooi op mijn vork gooien. Toen het eenmaal zo fout ging dat ik wel weer thuis moest wonen en hulp moest vragen, toen was het ook wel echt ver. Je kan je voorstellen dat ik gefaald had. Zo voelde het. Zo noemde mijn vader het. Dus zo was het. Want alles zelf kunnen oplossen, mezelf kunnen ontwikkelen op sociaal gebied, sporten, het goed doen op school en op mezelf wonen, waren allemaal voorwaarden die ik aan mezelf stelde om me waardig te voelen. Ik leefde vanuit een beeld van hoe ik moest zijn in plaats van andersom en mijn eisen aan mezelf waren de ontbijtkoek en ik was het jongetje die er achteraan zwom.

Naast dit proces heb ik ook nog een ervaring gehad waar heel veel schaamte bij kwam kijken. Zoveel schaamte dat ik er misselijk van werd. Ik kreeg migraines en ik ben ook niet heel lang na deze gebeurtenissen in een *burn-out* terechtgekomen. Maar hoe gek het ook klinkt, nu terugkijkend, ongelooflijk dankbaar ben. Want wat heb ik geleerd? Ik heb geleerd dat schaamte, is eigenlijk een hele diepe angst over niet geaccepteerd worden voor wie je bent, of wat je gedaan hebt of wat je doet. En zowel schaamte als eisen aan mezelf stellen van buitenaf, in plaats van binnenuit, hebben me heel lang vastgehouden en zijn ook direct gelinkt aan mijn eigenwaarde. Want het eisen stellen zijn voorwaarden voor wanneer ik me waardig voel en het schamen zijn dingen die ik ben of meedraag die buiten dat kader vallen, en daarom onderdrukt worden. En dit is niet van mij, dit is iets van jou, van ons. Maatschappelijk. Wereldwijd. Alle maatschappelijke verwachtingen en taboes geven ons referentiekaders vorm, waarmee we onszelf beoordelen. Deze bewustwording heeft me geholpen dit achter me te laten en in te zien dat ik perfect ben. Dat zegt niets over arrogantie, maar over mijn definitie van perfect. Het moment dat we geboren worden hebben we al een functionerend lichaam dat wonderbaarlijk mooi communiceert met onze lichaamsdelen waardoor we kunnen eten, slapen, waarnemen. We zijn zo compleet als mens, met onze emotie en onze gevoeligheid voor liefde. We zijn perfect. We zijn zo perfect, we zijn waardig. Ik heb in wezen niks hoeven te doen om een beter, dus accurater, zelfbeeld te krijgen. Geen referentiekader van eisen die je kan afstrepen. Geen schaamte die ik onder druk. Enkel het loslaten van dat kader. Waardigheid en waardig zijn komt ook niet van hetgene waarmee we ons identificeren, maar komt enkel vanuit het zijn. Dankjewel.

Chris: Tof. Dank je, Tjerry. Heel vet om te horen. Eigenwaarde. Tjerry, waarom vind je het belangrijk om dit verhaal hier met ons te delen?

Tjerry: Ik denk dat dit een belangrijk verhaal is, omdat het eigenlijk best wel eigenaardig is, hoeveel mensen van mijn generatie en om me heen worstelen met eigenwaarde. En in mijn eigen beleving heb ik ook heel erg gemerkt dat je er heel erg vanuit gaat handelen. Dus op het moment dat je een beter zelfbeeld krijgt, dan gaan heel veel dingen in het leven... die worden gelijk een stuk makkelijker. Dus het is best wel goed om dan eerst een goede basis te hebben.

Chris: Ja, een soort van *self-fulfilling prophecy* anders, dat als je, wat je ook schrijft, dat als je het niet waard bent om vriendjes te hebben op de basisschool, dan...

Tjerry: Dat ga je internaliseren en...

Chris: Precies.

Tjerry: Dat heeft er ook heel erg voor gezorgd dat ik niet meer tegen, maar met mezelf ben.

Smita: Nice. En voor de mensen die zich herkennen in jouw verhaal, wat zou je die mensen willen meegeven?

Tjerry: Aan die mensen wil ik meegeven dat het heel begrijpelijk is, dat als je het hoort dat je niet gelijk kan veranderen. Dat je wel kan zeggen van: "Oh, ik ben waardig", maar het niet direct gelooft. Maar neem gewoon alle tijd, en als je die gedachte hebt, of het gevoel van dat je niet goed genoeg

bent, wat dan ook. Als je je daar bewust van wordt, dat het puur is wat je denkt. Je hoeft het niet in een keer te veranderen, maar handel er niet naar. Laat het gewoon zitten en wees bewust dat het is hoe jij nu naar jezelf kijkt en niet is wat je bent.

Smita: Nice, superthanks voor je bijdrage!

Chris: Ja, tof! Dankje Tjerry.

Tjerry: Het is oké. Vet om hier te zijn. Dankjewel.

Chris: Cool. Alright, dan gaan we nu door naar het verhaal van Wardeh. Wardeh was docent Arabisch op een basisschool in Syrië in de Verenigde Arabische Emiraten. Zij heeft vier kinderen, houdt van wandelen en doet mee aan de schrijfwerkplaats van De Nieuwe Oost | Wintertuin. Wardeh, jij hebt twee teksten voor ons meegenomen.

Wardeh: Ja, en ik ben blij om hier te zijn. Ik ga de eerste tekst lezen: De echo.

Ik heb op mijn gewende stoel, in mijn gewende hoekje, van mijn kamer op mijn gewende uur van de dag met mijn favoriete koffie gezeten. Mijn kat viel op mijn schoot in slaap. Ik probeerde hem met moeite wakker te maken. Daarom pakte ik het fotoboek. Dit boek is het laatste wat ik heb. Het werd mijn gewende vriend. Nadat al mijn dierbaren waren vertrokken. Toen ik erin bladerde, werd mijn kamer vol van hen. Ik heb herinneringen met ze gedeeld. Op het ene moment begon ik met lachen en het volgende moment was ik aan het huilen. Ze wisselden hun vreugde en van verdriet met mij uit. Plotseling realiseerde ik mij dat ik alleen was. Ik schreeuwde: "Waar zijn jullie? Waar zijn jullie?" Ik heb geen antwoord ontvangen. De echo was de enige die mijn stem herhaalde. Toen wist ik dat ik alleen met zielen was, maar hun lichamen zijn vertrokken.

En de tweede: De herfst.

Hij zat achter zijn raam met een witte baard en een zwarte hoed. Hij droeg een sjaal om zijn nek te verwarmen. Achter zijn dikke bril spraken zijn ogen verdriet. Hij was bezig met de bladeren van de bomen die hun terugtrekken aankondigden. Ze vielen ook overal. En de toon van hun toestand zei dat zijn missie was afgelopen. Ze vielen hevig op de stoel die alleen was, afgezien van de bladeren die zijn inhoud deelden. Hij was een man van 80. En hij voelde dat deze bladeren en de stoel zijn toestand beschreven. Hij wist dat die alledrie in dezelfde staat verkeerden. In de herfst van het leven. Niemand had ze meer nodig. Daarom stroomden de tranen over zijn wangen. Het langverwachte briefje van zijn zoon, verbrak de grote teleurstelling.

Bedankt.

Chris: Cool, dank je. Heel mooi.

Smita: Wow, dankjewel, Wardeh. Wat was voor jou de aanleiding om deze tekst te schrijven? Waar haalde je je inspiratie vandaan?

Wardeh: Ja, oké, de relatie tussen de mensen zijn heel belangrijk, volgens mij. Ik bedoel, tussen vrienden, burens en familie ook. Ik kwam hier vanwege de oorlog en toen ik hier kwam, miste ik veel dingen. Dus ik voelde mij, wat ik schreef. Daarom kwamen de teksten eerlijk uit mijn hart.

Chris: En welke emotie hoop je dat de lezer krijgt bij het luisteren naar je teksten?

Wardeh: Ja, ik hoop dat de luisteraar mij goed begrijpt. Als dat moeilijk is, vraag ik aan hem of haar om een beetje dieper te graven onder de woorden. We moeten de hulp aan elkaar bieden en we moeten een nieuwe relatie met mensen maken. Want de eenzaamheid is een lastige ziekte.

Smita: Ja. Dankjewel, Wardeh.

Wardeh: Graag gedaan. Bedankt!

Smita: Dan is het nu tijd voor *spoken word*. En die is van Grey Ravelli. Grey volgt de master genderstudies aan de Universiteit Utrecht. Hen schrijft *spoken word* over wat hen bezighoudt en wat hen denkt over de wereld en dan geven we nu het woord aan Grey.

Grey: Dankjewel. Het is in het Engels en ik ga gewoon beginnen.

We shall begin by filling out this form. Please answer honestly. We will now proceed. What is your date of birth? What are your pronouns? Answer not recognized. What are your pronouns? What is your sex? What is your sex? Answer not recognized. Please confirm you understand. What is your name? Answer not found in our system. How will we categorize you? How will we understand you? How will we control you? Please repeat. System error. System error.

Do you see me? Me as I am right now, here in this room with you. Right in front of you. Can you see me or do you see my gender, my sex, my breasts and my hips? What could they possibly mean to you, when they mean nothing to me? Do you understand me? Or am I illegible? Too far removed? Invisible? Will I ever be more than the sum of my parts? More than a checklist on a form that never has the option to opt out. You always have to be something. Will I ever be more than an endless waiting list away from my own true body? Will there ever be more than ladies and gentlemen? As if that's all that exists? As if everyone feels represented when you say that. Will the question 'Are you a boy or a girl?' – as if those are the only options for you to be – ever disappear?

Do you see me? Or just my body, filtered down for you through the boxes we all have to fit into? Not for ourselves, but for others. But I'm not others, I am me. Always. Incurably so. Do you see me? Or everything else, except me? Am I real? Am I human or just a woman? Do you see the trauma written on my skin or does your perception of me end with what I was born with?

As I have not always been more than what any one box could hold. I am not now, nor have I ever been, a woman. I don't exist to fit in boxes. I'm a person. A human being. And I'm done being anything else. I'm going to say what I want to say, regardless of if you hear or not. I have no time for anything else. You might not hear me yet, but you will and the world will crack under the magnificent weight of all the voices yet to be heard. Are you listening? Can you hear me?

If I'm not a woman and I'm not a man what am I then? What box shall be used to define me? How shall I make others more comfortable with me? How shall I make myself more easy to understand, more easy to digest for others? No. No! I am and always have been exactly enough and so much more. Am I making sense or am I just making it up? Actually, don't answer, I think I know.

System error.

Smita: Nice! I like it. 'System error!'

Chris: Supercool! Waarom kies jij ervoor om je verhalen in *spoken word* te delen?

Grey: Ja, ik denk dat dat komt omdat je met die vorm heel erg de emotie eruit kan halen en ik denk dat ik gewoon wel heel veel emoties heb. Heel veel woede, heel veel boosheid, die ik dan niet alleen maar heel erg negatief wil laten overkomen, maar juist omzetten in een kunstvorm die zich daarvoor leent, en dat ik dan ook mensen gewoon kan raken en heel duidelijk kan zeggen van: “Oké, kijk me aan en accepteer dat dit is wie ik ben en je moet het waar gewoon nemen.” Die kunstvorm is gewoon... dat voelde als een hele natuurlijke keuze eigenlijk. Niet eens een keuze. Het is gewoon hoe het kwam.

Chris: Het voelt ook als ik ernaar luister – ik voel je boosheid – maar ik voel ook je kracht. Dat vooral eigenlijk.

Grey: Precies. Dat is wel de bedoeling dus dat is wel fijn, dat het dan ook zo overkomt.

Smita: Nice. En waarom heb je specifiek voor deze tekst gekozen hier vandaag?

Grey: Ja, ik vond het wel grappig ook om het terug te lezen voordat ik hier was, dat wat ik zelf heb gemaakt. En het is natuurlijk grappig want het is nu een podcast, dus niemand kan mij zien...

Smita: Behalve wij. Wij zien jou wel.

Grey: Want ik ben wel echt. Maar ja, toch die *embodiment*, maar ook, dat het ook gaat om luisteren en luister je naar mij en luister je naar mensen zoals ik. Non-binaire mensen. Die ruimte mogen en moeten innemen. Ik denk dat ik het daarvoor heb gekozen.

Chris: *Voices need to be heard.* Mooi.

Grey: Ja, dat.

Smita: Dope.

Chris: Alright. Dankjewel. Supercool. Dan gaan we nu door naar de laatste gast van deze aflevering: Murat Isik. Murat is schrijver en jurist, die in 2012 debuteerde met de roman *Een verloren grond*. Daarna volgde zijn tweede roman *Wees onzichtbaar* en het boekenweekessay *Mijn moeders strijd*. Zijn werk is veel bekroond en in meerdere talen vertaald. Het verhoudt zich tot allerlei thema's, waaronder bijvoorbeeld familiegeschiedenissen. Murat, welkom. Leuk dat je er bent.

Murat: Dankje, leuk om hier te zijn.

Chris: Hoe is het?

Murat: Het gaat goed. Druk bezig met mijn nieuwe roman, dus aan het schrijven.

Chris: Helemaal in de flow nu?

Murat: Ja, het wisselt, maar als ik echt tijd heb, komt die flow wel.

Smita: Nice. En je zit hier nu bij De Staat van het Verhaal, een platform voor verhalen die vaker gehoord zouden moeten worden. Je bent een schrijver, een verhalenverteller en je hebt onze uitnodiging in dat drukke schrijversleven aangenomen. Dus blijkbaar heb je hier iets mee. Waarom vind jij het vertellen van verhalen belangrijk?

Murat: Ja, goede vraag. Verhalen zijn belangrijk. Mensen kunnen niet zonder verhalen. Verhalen verbinden. Verhalen leren ons iets over de wereld. Over elkaar. Over onszelf. En we hebben het verhaal nodig om, nou ja, eigenlijk om met elkaar in contact te blijven en te verbinden. Dat is denk ik heel belangrijk. Geen enkel kunstmiddel of kunstuiting is zo geschikt voor het opwekken van emoties in je innerlijke wereld als het geschreven woord, proza of poëzie. In mijn geval proza. Romans. Nouvelles. Korte verhalen. Het kan een heel diep gevoel van empathie oproepen en begrip voor 'de ander'. Dus ja, dat is de kracht van verhalen en die kracht is ongekend en van alle tijden. Maar ik denk, misschien in een tijd waarin de polarisatie zo groot is, is het misschien wel nog belangrijker. Dan ooit.

Smita: Want dat is hetgeen wat ons verbindt.

Chris: Verhalen als middel tot verbinding.

Murat: Als we blijven lezen... als we ook elkaars verhalen blijven lezen. Wat ik ook doe, is om schrijvers die mij niet zo bevallen, een kans geven. Bijvoorbeeld Michel Houellebecq, dat is een moeilijke naam. Vandaag toevallig begonnen aan een boek van hem. Een beetje een apart figuur, controversieel, een beetje een provocateur. Een beetje een rechtse hoek. Ik zit zelf in de linkse hoek, voor de duidelijkheid. Toch handig om ook af en toe de andere kant op te zoeken. Welke verhalen vertellen zij? Ik moet zeggen: het raakte mij wel. Het ging over eenzaamheid, depressie, iemand die zoekende is, contact wil met de ander maar het lukt niet. Heel universeel eigenlijk.

Smita: Dus zelfs uitersten kunnen overeenkomsten hebben.

Chris: Toevallig was vorig weekend mijn broer jarig en die vroeg als cadeau een boek van Houellebecq en toen dacht ik: ja, leuk! En toen heb ik ook een boek van Eduard Louis erbij cadeau gegeven, wat dan weer...

Smita: Om de balans op te maken.

Chris: Ja, precies! Wat dan weer een heel jonge linkse Franse schrijver is.

Murat: Snap ik.

Smita: Maar wat is dat dan dat je dan inderdaad... dat je voor een boek kiest van de andere kant, zeg maar?

Murat: Nou ja, sowieso, ik lees heel veel verschillende verhalen. Het is niet mijn favoriete auteur. Ik lees ook heel veel auteurs die onderwerpen behandelen die ook dicht bij mij liggen. Zoals Jhumpa Lahiri, zij heeft het over Indiase migranten in Amerika. Zij is een van mijn favoriete auteurs, trouwens. Márquez. Maar ik ben wel benieuwd naar alle ophef rond die persoon. Om het te kunnen begrijpen, om het te kunnen duiden. En ik denk als schrijver moet je ook benieuwd zijn naar allerlei genres, allerlei stijlen, allerlei stemmen in de literatuur.

Smita: Gedachtegangen zijn het.

Murat: Gedachtegangen inderdaad. En is 'ie inderdaad zo controversieel als wordt beweerd? Is 'ie zo rechts? Is 'ie zo... nou ja... vrouwonvriendelijk? Of...

Chris: Dan geef je iemand een kans door dat verhaal te lezen.

Murat: Als schrijver, en als lezer ook, wil ik objectief zijn. Maar ook kritisch zijn.

Smita: Precies.

Chris: En was Houellebecq zo rechts als...

Murat: Tot nu toe niet. Ik begon toevallig aan *Serotonine*, dat boek, tot nu toe is het een hele zoekende hoofdpersoon die depressief is en eigenlijk heb ik ook wel empathie voor hem. Misschien gaat dat nog wat veranderen gedurende het verhaal, maar op dit moment... het is ook goed geschreven. Dat vind ik ook belangrijk. Het is goed geschreven, het neemt je mee. Daar gaat het om in de eerste plaats.

Smita: Maar eigenlijk is het zoeken naar verhaal in het verhaal. Toch? Dat doen we hier eigenlijk ook.

Chris: Ja...

Smita: Toch?

Chris: Ik snap hem niet helemaal, geloof ik.

Smita: Je kijkt een beetje... nou ja, als in: het verhaal maakt dat niet uit welk persoon, maar je hoort een verhaal in de media of *wherever*, van: dat is heel heel rechts persoon.

Chris: Een verhaal over een verhaal, wat ze van dat verhaal afpeuteren om het verhaal tot je te kunnen nemen.

Murat: Wat zit daarachter inderdaad? Wat zit erachter die persoon? En als een zwerver, onverzorgd, een beetje verward oogt'ie, beetje onverdraagzaam – maar als je het leest, het wekt wel empathie op. Als schrijver heeft hij veel in zijn mars. Hij neemt mij mee.

Smita: Waar zit het hem dan in? Dat vraag ik me dan af.

Murat: Het zit in heel veel kleine dingen. Het zit in de stijl, in de opbouw van zijn zinnen, in de hoofdpersoon zelf. In de ideeën die de hoofdpersoon heeft, het zoeken naar contact, naar verbinding. Universele thema's. En behandeld op een diep menselijke manier. En dat zorgt voor verbinding bij mij met de hoofdpersoon en daardoor ook denk ik met Houellebecq. Maar goed, ik ben nog maar vijftig pagina's in het boek. Dus pin me er niet op vast, lieve luisteraars. Het is ook niet mijn literaire held ofzo.

Smita: We spreken je over een tijdje weer.

Murat: Maar het is een pleidooi voor nieuwsgierigheid. Een pleidooi voor openheid. En de kracht van verhalen en daar geloof ik in.

Chris: Alright, en om van Houellebecq naar Murat te gaan. Je hebt ook een verhaal voor ons meegenomen waar je over wil vertellen.

Murat: Eigenlijk een onderwerp, een thema, dat me na aan het hart ligt. Namelijk het onderwijs. We hebben allemaal onderwijs genoten, we hebben er allemaal een mening over. Ik heb erover geschreven in mijn roman *Wees Onzichtbaar*. Ik merkte toen ik het schreef, het stukje over onderwijs in het boek, dat het bij mij een soort woede opwekte, mijn persoonlijke ervaring op de middelbare school. Van de hoofdpersoon van *Wees Onzichtbaar*. Alle vooroordelen, het onderwijssysteem zelf, dat eigenlijk bij mij en veel anderen voor tegenwerking zorgde, een soort tegenkracht. Een soort onverdraagzaamheid in zich herbergt. Wat eigenlijk niet hoort, denk ik. We zien allemaal, in

Nederland althans, onderwijs als een soort van grote gelijkmaker. *The great equalizer*. En Nederland is natuurlijk... het gelijkheidsideaal geldt hier, de maakbare samenleving, het is een egalitair land Nederland. Dus als je op school je best doet, kun je alles bereiken en krijg je alle kansen, maar is dat zo? Volgens mij niet.

Er is een enorme kansongelijkheid in het onderwijs. Werd heel lang ontkent, maar gelukkig, de laatste jaren is er meer oog voor. Ook de documentaire *Klassen* is daar een goed voorbeeld van. Had veel belangstelling in de media ook. Heel kritisch over de kansen die kinderen uit achterstandswijken hebben met een bepaalde etniciteit of uit een bepaalde sociale klasse. Die minder kansen krijgen in het onderwijs, dat die structureel ondergewaardeerd worden of onder hun niveau worden geplaatst. Daardoor zich niet kunnen ontplooien. Die zelfverwezenlijking loopt achter. Er gaat veel potentie verloren. Langzamerhand verandert die blik wel, er is ook een SER-rapport over gelijke kansen in het onderwijs, waarin er ook echt op papier staat – is een heel recent rapport trouwens – advies aan het kabinet. En het maakt dus uit waar je wieg staat, voor je kansen. In het onderwijs, maar ook in het leven, hè? Het gaat niet alleen over het onderwijs, maar ook over het leven. Want na het onderwijs, het werkende leven, het beïnvloedt je baankansen enorm en daardoor ook je kans om een huis te kopen, een gezin te kunnen vormen. Dus al heel vroeg spant het erom. Of jij die kansen krijgt, of jij wordt gezien door je leraar, of ze geduld met je hebben. Als je even worstelt op de middelbare school gaan ze je dan omlaag plaatsen? Of geven ze je een kans, geven ze je meer tijd, meer aandacht? Ook een advies van het SER, trouwens. Je ziet dat dat eigenlijk de afgelopen decennia niet is gebeurd. Leerlingen die worstelen, werden gedegradeerd, moesten naar een havo- of vmbo-klasje. Meteen degradatie als het ware. Dat is iets wat heel vernietigend is. Voor het zelfvertrouwen van veel kinderen, voor hun potentie en ook voor de maatschappij een enorm verlies aan potentie. Voor de economie, maar dat is voor mij secundair, de economie. Het gaat mij om mensen en om levensgeluk. Kansen. Ik denk dat dat onderschat wordt. Mensen zeggen vaak van: “Oh, ga dan lekker stapelen, wees veerkrachtig...”, maar niet ieder kind heeft veerkracht.

Chris: Daar heb je een basis voor nodig.

Murat: Precies! Je hebt vertrouwen nodig en steun. Als je twaalf jaar bent en het gaat thuis niet lekker... Hoezo veerkracht? Hoe moet je het in je eentje doen? Ik had veel steun aan mijn moeder. Die zei: “Je gaat het doen, je gaat het voor mij doen! Kom op!”, weet je wel? Dus ik deed het voor haar, maar heel veel kinderen hebben ook thuis moeilijkheden, problemen, of in de wijk... of in de klas. Dus...

Smita: Maar jij zegt, je had dus wel support van je moeder?

Murat: Ik gelukkig wel. Haar enige wens was: jij gaat het vwo doen en je gaat studeren. Je gaat het voor mij doen. Echt een emotioneel appèl, wat voor een kind nog best zwaar is voor een kind van twaalf.

Chris: Ja, klinkt als een hele grote druk.

Murat: Ja, precies. Maar ik dacht: ik moet het doen. Laat dit dan lukken in haar leven, ik doe het voor haar. Maar ik was doodongelukkig op de middelbare school in de eerste klas. Ik werd gepest, schoonmaker genoemd, net als de hoofdpersoon in het boek *Wees Onzichtbaar*. Maar ik dacht wel: ik moet doorzetten. Leraren twijfelden aan mij, die onderschatten mij ook. Bijles Nederlands, geheel ten onrechte. Ik moest een toets maken om te mogen blijven. Maar ik heb het allemaal gered. Ik was vastberaden, maar dat kun je niet van elk kind verwachten. Die vastberadenheid, die veerkracht, of ‘ga maar stapelen’. Want kinderen hebben de neiging om zich aan te passen aan het niveau waar ze op zitten.

Smita: Wat is dat? Ik ken dat niet? “Ga maar stapelen”?

Murat: Nou ja, ga maar van het vmbo, naar de havo, naar het vwo... Een klim, 'ga maar klimmen'. Niet elk kind kan dat of heeft die drang. Die wil gewoon bij zijn vriendjes horen en past zich aan aan het niveau. Dat is maar voor enkele mensen weggelegd, dat stapelen.

Smita: Had jij dat? Toen je op de middelbare school zat?

Murat: Volgens mij niet. Als ik was gedegradeerd naar een mavo-klas, had ik waarschijnlijk gedacht: nou ja, dit is het niveau, wat moet ik doen voor een 6 of 7? ik pas me aan. Je gaat niet harder werken als twaalfjarige dan noodzakelijk. Je kunt wel ontmoedigd raken en denken van: blijkbaar heb ik het niet in me – het vwo of de havo – laat dan maar. Je kunt echt ontmoedigd raken. Dat gebeurt bij heel veel leerlingen. Dat die ontmoedigd raken, gaan spijbelen, elkaar gaan pesten uit frustratie. Ook zoiets. Dus er is heel veel extra zorg nodig. Extra tijd voor kinderen, extra begeleiding en ook vertrouwen.

Smita: Hoe zou dat eruitzien voor jou?

Murat: Echt een-op-een aandacht. Dat je kinderen ziet ook. En niet als onzichtbaar wegzet. Ik voelde me als kind onzichtbaar op mijn middelbare school. Maar dat je echt kinderen die aandacht geeft. Een-op-een. Dat je ze echt ziet en dat ze ook voelen: hee, wat ik doe maakt uit. Het wordt opgemerkt en ik doe het misschien voor die ene leraar of voor mijn moeder... Maar dat ze gezien voelen en gesteund voelen. Dat is zo belangrijk.

Chris: Dat is toch best een breed ding. Is dat een mentaliteitsverandering in docenten misschien, maar het gaat ook over de structuur...

Murat: Het gaat over heel veel dingen, inderdaad. De structuur, maar ook docenten, de mindset, maar ook... de werkdruk op een docent is enorm, dus er moeten ook meer leraren bij. Die moeten ook diverser, die leraren, om ook een soort beeld te representeren van Nederland. Dat kinderen uit achterstandswijken of met een andere etniciteit zich op hun gemak voelen. Denken: oh, dit is ook mijn wereld. Die begrijpt mij. Diversiteit is ook belangrijk. Het zijn heel veel componenten, maar het is ook heel lang verwaarloosd. Dus we hebben heel veel onderhoud te plegen door die jarenlange verwaarlozing. Wat jammer is.

Smita: Het gaat ook om de samenleving. De school zou een afspiegeling moeten zijn van de samenleving.

Murat: Precies, exact!

Chris: En een voorbereiding op de samenleving.

Smita: Ja, en een voorbereiding óp de samenleving.

Murat: Precies, dus zo divers mogelijk. En als we toch bezig zijn: geen bijzondere scholen. Of het nou islamitisch is of joods of christelijk. Gewoon openbaar, zoals de samenleving ook is en moet zijn. Openbaar. Iedereen bij elkaar. Een *melting pot*.

Chris: Ik zat er nog over na te denken, ook in het kader van dit project, school is bij uitstek een plek waar je als leerling allerlei verhalen tot je krijgt. Dat is heel vormend.

Murat: Enorm vormend. En je kunt er veel meer uithalen. Je kunt ook zeggen van... lessen over communicatievaardigheden, emotionele vaardigheden, hoe je met elkaar in gesprek gaat, hoe je elkaar begrijpt, moeilijke gesprekken.

Smita: De belasting. Ik vind dat heel gek, dat dat niet wordt... Ik vind het gek dat je niet op school krijgt hoe dat werkt. Het is een systeem waar we allemaal aan moeten voldoen tot nu toe. Hoezo krijg je dat niet op school? Waar leer je dat? Dat was voor mij...

Murat: Ja, als je gaat werken. Nee, maar heel veel dingen... Je krijgt wel scheikunde en natuurkunde – ook belangrijk, de exacte vakken – maar we hoeven niet tien uur per week werkwoorden Frans of Engels te vervoegen. We kunnen ook twee uur per week communicatie, socialskills, hoe je met elkaar in gesprek gaat, elkaar gaat begrijpen. Dat zou als schelen.

Smita: Is dat iets dat jij met jouw vak, maak jij een link naar school?

Murat: Met schrijven, bedoel je?

Smita: Ja. Je hoort vaak ook 'extra vakken' nu. Denk je dat dat zou bijdragen als dat in het curriculum zou zitten?

Murat: Ik denk dat het curriculum... Het kan diverser. Je kunt veel meer kijken naar waar ligt de leerbehoefte van een kind. In plaats van vakken op te leggen, ga maar stampen, ga maar informatie in je hoofd stampen, wat wij toen deden... en nog steeds. Maar waar ligt de leerbehoefte, waar is het kind goed in, wat zijn zijn talenten en behoeftes? Dus eigenlijk, dat als je gaat leren, als je onderwijs volgt, dat je daardoor de wereld om je heen beter begrijpt en ook jezelf beter begrijpt. Dat is nu niet het geval. Het heeft ook een naam... Betekenisvol leren, heet het volgens mij. Het is een term die onlangs is gemunt door onderwijskundigen. Betekenisvol leren, dat je daardoor de wereld om je heen beter begrijpt, in plaats van dat stampen. Allerlei formules, scheikunde of wiskunde. Wat ook belangrijk is, maar....

Chris: Zo wordt het ook heel schools, en eigenlijk is het verschrikkelijk raar dat 'schools' zo'n negatief woord is.

Murat: Ja...

Smita: Ja! Daar zeg je ook iets inderdaad.

Murat: Het is ook gek, want... ik was laatst bij een bijeenkomst over onderwijs met allemaal leraren en ik was daar als schrijver en naast me zat een singer-songwriter. De moderator vroeg: "Wie had een hekel aan school vroeger?" Er gingen twee handen omhoog. Die van mij en die van mijn buurvrouw, de singer-songwriter. Toen zei de moderator ook: "Oh ja, de twee creatievelingen vonden school niks." Als je creatief bent, en ook misschien gevoelig of een bepaalde verbeeldingskracht hebt, is school misschien ook een minder goede plek, denk ik. Dat is mijn beeld, maar ook heel veel schrijvers vonden school moeilijk. Die zijn misschien minder extravert, dus die hebben het toch moeilijker. Daar is niet veel oog voor.

Smita: Hoe is dat in jouw carrière gegaan dan? Je zat op school, had je daar al ontdekt dat je wilde schrijven? Was daar ruimte voor?

Murat: Ik voelde al op de middelbare school, toen ik een jaar of veertien, vijftien was, dat lezen en ook schrijven wel mijn belangstelling had. Dat was ook een heimelijke wens, droom, om te gaan schrijven later. Maar ja, het was natuurlijk iets groots in mijn gedachten. Heb ik het talent ervoor en al

die schrijvers van romans, die zijn heel intelligent... Maar het bleef in mijn hoofd zitten. En op een gegeven moment ging ik rechten studeren, maar die droom bleef in mijn hoofd zitten. Zeker toen ik jurist was. Na een jaar dacht ik: is dit het nou? Op kantoor alle dossiers wegwerken waar ik niks mee heb. Ik dacht: nee, ik ga een cursus schrijven doen. Creatief schrijven. En als ik talent heb dan wordt dat hier opgemerkt. Dan kan ik verder misschien. Dat gebeurde ook. Mijn talent werd uitgelicht door de docent. Die zei: "Je komt er wel." Dat was in 2004. Toen heb ik besloten: ik ga nu 100% voor het schrijven. *Whatever it takes*. Ik ga ervoor. En sinds 2017 ben ik fulltime schrijver en geen jurist meer. Even corrigeren voor jullie introductie: géén jurist meer, gelukkig. Dat heb ik afgesloten, alleen nog maar schrijver. Maar het duurt lang om dat pad te vinden en om ook...

Chris: Dat is ook denk ik iets. Als je vanaf het begin gelijk de vrijheid hebt om zelf te kijken wat je zou willen, dan zou dat heel anders gaan.

Smita: Dat is ook eigenlijk wat je zegt. Als jij op school had gezeten waar je die vrijheid kon opzoeken, dat je überhaupt kan weten dat je als schrijver een bestaan kan hebben...

Murat: Of oog voor mijn behoeften, oog voor waar mijn talenten liggen. Vraag wat ik zelf wil. Wat wel gebeurt op vrije scholen, trouwens, moet ik zeggen. Veel vrije scholen, bijvoorbeeld de Agora Vrije School, is zo'n school, die vraagt aan hun leerlingen: "Wat willen jullie? Waar ben jij goed in? Waar ligt je talent?" Ga samen onderzoeken met een coach, een mentor, en die talenten ontwikkelen. En niet informatie stampen in je kop. Want dat is ontmoedigend. Dat is demotiverend. Je moet echt voelen van: wat ik wil maakt uit, ik heb autonomie. Het woord 'autonomie' is heel belangrijk. Ook voor jonge mensen, twaalf jaar en ouder, is autonomie heel belangrijk. Want dan ga je een soort commitment aan en investeren in je eigen toekomst.

Smita: Het gaat uiteindelijk om eigenaarschap, natuurlijk ook.

Murat: Dat is zo belangrijk en voor mij echt een enorme kernwaarde. Ik denk voor heel veel mensen.

Chris: Autonomie moet ook mogelijk gemaakt worden. Want als ik het goed hoor, dan is jouw verhaal ook een soort van tegenstem tegen de illusie dat iedereen gelijke kansen heeft.

Murat: Klopt. Eigenlijk moet je ook leerlingen met ongelijke kansen ook ongelijk behandelen. Dus je moet ze extra aandacht geven. Die kinderen die worstelen. Toch even apart nemen, even een-op-een. "Wat heb je nodig? Je bent een slim jongetje. Of een slim meisje. We gaan even zitten en we gaan je helpen." In plaats van: jij gaat naar een mavo-klas of een vmbo-klas. Je gaat weg. Want dat voelde ik meteen, ik moest meteen opsodemieteren. Ik dacht: ho ho, wacht even. Geef ze meer tijd!

Chris: Dat is ook zo'n pijnlijke houding van veel mensen. Oké, je mag hier zijn, maar dan moet je ook wel voldoen aan de normen die er zijn.

Smita: Ja, die er dan gelden. We zoeken eigenlijk naar maatwerk, dat is wat jij zegt. Je zou maatwerk moeten zijn.

Murat: Oog voor het individu, oog voor het kind dat worstelt en zijn plek zoekt op school, maar ook in de maatschappij. Wie ben ik? Wat kan ik? Wat vind ik leuk? Daar is eigenlijk te weinig oog voor.

Smita: Waarom denk je dat dat zo is? Hoe komt dat?

Murat: Het komt ook, denk ik, omdat we een maatschappij hebben die vrij neo-liberaal is. Waar alles sneller moet, het rendementsdenken, het moet efficiënter, het mag niet te lang duren, het mag niet te

veel geld kosten. Want elk kind dat aandacht nodig heeft, elk kind dat worstelt, kost de school veel tijd en geld. En een kind dat blijft zitten, kost nog meer geld. Dus die scholen zijn als de dood dat het kind blijft zitten of veel geld gaat kosten. Dan maar een niveau omlaag. Als hij maar doorstroomt. Snel weg! Snel je diploma halen! Hup, volgende! Dat is letterlijk zo. Dat is ook bevestigd door leraren. Een kind dat worstelt, kost geld. Dus er is geen tijd. Het moet door. Heel erg neo-liberaal, efficiënt. Rendement is belangrijk, maar het gaat om een mensenleven.

Smita: Scholen zijn dus eigenlijk een soort van bedrijf, hoor ik hier uit. Toch?

Murat: Het zijn een soort, ik wil ook niet chargeren, er zijn heel veel goede leraren, er zijn heel veel goede scholen, maar het is ook... het klimaat in Nederland, een neo-liberaal land, alles moet efficiënter, ook in de zorg, maar ook in het onderwijs. Laten we daarmee ophouden. Laten we elkaar de tijd geven, laten we die kinderen de tijd geven. Want zij – ja, het klinkt enorm cliché – maar zij moeten wel over tien, twintig jaar, de nieuwe generatie leiden. De maatschappij gaan leiden en allemaal vacatures gaan opvullen. Laten we dan de juiste mensen op de juiste plekken zetten. Van een schrijver een jurist maken, of van een dokter een chemicus of een advocaat, dat werkt niet. Mensen worden ongelukkig.

Smita: Laat iedereen ook zelf ontdekken wat ze willen doen.

Murat: Precies. Ik zeg niet geef ze tien jaar de tijd, geef ze wel de tijd. Een half jaar of een jaar. Dat is op een mensenleven ook niet zo veel. Dus dat zou mijn pleidooi zijn. En gelukkig is er tegenwoordig iets meer aandacht voor. Het SER-rapport is duidelijk, documentaires als *Klassen* en ik merk ook bij heel veel leraren iets meer *awareness*. Maar ja, toch, als het er op aankomt, ben ik bang dat die onderschatting van een leerling met een bepaalde etniciteit of een achterstandswijk... de Bijlmer of Osdorp, dat die toch net niet het voordeel, maar het nadeel van de twijfel. Dat ze denken: weet je wat? Laat ze maar wennen aan het vmbo, misschien maximaal havo. Gaan ze maar stapelen. Maak het niet te moeilijk. Dat moet echt veranderen.

Smita: Ik heb wel een nieuw woordje geleerd hier. "Ga maar stapelen." Ja. Waarom vind je het belangrijk om nu dat verhaal moet ons te delen? Of met iedereen, dan.

Murat: Ik denk dat het weinig aandacht krijgt. Er zijn natuurlijk heel veel thema's die om voorrang strijden in de media en onderwijs is altijd wel een beetje een zorgenkindje. Er is altijd wel wat, te weinig geld, veel werkdruk voor leraren. Maar heel lang is het ontkend, dat het uitmaakt waar je wieg staat in Nederland. Heel lang dachten we: nee, onderwijs is een grote gelijkmaker, *the great equalizer*... valt wel mee... Het valt tegen. Die boodschap kan niet vaak genoeg herhaald worden, dat het tegenvalt, dat het beter moet. Dat het ook levens... verwoest is een groot woord, maar het kan levens tekenen. Levensgeluk aantasten.

Chris: Het is nu niet *the great equalizer*, maar het heeft wel de potentie om iets heel moois te zijn.

Murat: Veel meer dan het nu is. Veel meer dan het nu is. Dat het toch mensen een gevoel geeft van een thuis, maar ook een plek om daadwerkelijk iets te ontwikkelen in plaats van te zien als een strafdorp. Zoals ik dat als kind deed, voor mij was het echt een strafdorp. Ik ging er met tegenzin heen, met lood in de schoenen. Als de dood om te blijven zitten, want ik wilde het ook in zes jaar afmaken. Er waren ook goede momenten, ik wil het ook niet alleen maar afkraken. Maar ik denk dat dat... er zit zoveel meer in. Het kan zoveel meer opleveren, voor veel meer mensen. Je helpt je potentie verwezenlijken, jezelf te vinden. Maar ook de maatschappij wat zachter te maken, iets empathischer te maken. Als we daar al over, op school, met elkaar in gesprek gaan. Elkaars verschillen ook omarmen in plaats van te benoemen. Ik was de enige uit de Bijlmer in mijn klas, de enige met een Turkse achtergrond. Ik was de schoonmaker, dat was mijn bijnaam. Je kan ook het

anders insteken en met elkaar in gesprek gaan. "Hé, hoe is het in de Bijlmer? Vertel!" Met meer nieuwsgierigheid en belangstelling. Dat kun je ook trainen, door met elkaar echt in gesprek te gaan. Gesprekstechnieken oefenen.

Smita: Dat uitwisselen ook.

Murat: Ideeën uitwisselen. Laat ze maar zitten in een kring of in groepjes, ga met elkaar in gesprek. Dat creëert zoveel meer begrip bij elkaar, veel meer draagvlak voor andere ideeën of ander soorten kinderen. In de breedste zin van het woord. Dat kan tot minder pestgedrag leiden ook. Dat is onderzocht, trouwens. Dus ja, op veel vlakken kunnen we, denk ik, winst boeken. Als we maar dat zieke model loslaten, van informatie stampen en zo snel mogelijk je diploma halen en het rendementsdenken loslaten.

Chris: En jij hebt hier een boek over geschreven, *Wees Onzichtbaar*, het gaat natuurlijk niet alleen hier over, maar het is er een onderdeel van. Hoe vond je het om dan te schrijven over een thema waar je zelf als kind zo'n frustratie mee hebt gehad?

Murat: Ik zag het wel als een kans om het de wereld in te sturen en die boodschap te verkondigen. Ik was het niet van plan aanvankelijk, maar ik merkte dat ik tijdens het schrijven dus boos werd. Ik dacht wel van: nu ga ik ervoor. Nu laat ik jullie voelen hoe het was voor een kind van twaalf dat enorm worstelde, het gevoel had gefaald te hebben, op twaalfjarige leeftijd. En ook depressief was. Laat het maar zien, laat het maar voelen, laat het maar schuren. En gelukkig heeft het ook geresoneerd en ik ben door de vo-raad van een paar middelbare scholen uitgenodigd, door besturen om te komen praten. Paul Rosenmöller heeft mij geïnterviewd ten overstaan van directeuren van een paar middelbare scholen bij een bijeenkomst. Ik ben op scholen geweest... dus het resoneert wel. Het valt wel in vruchtbare grond. Dat is fijn. Het vindt zijn weg.

Smita: Is dat dan... was het het uiten van jezelf of voelde je ook een verantwoordelijkheid om het hier dan over te hebben?

Murat: Primair als schrijver. Ik wilde gewoon een verhaal vertellen over een jongen die een overlevingsstrijd voelt en ik denk dat die verantwoordelijkheid later komt. Ik was puur als schrijver aan het werk, een zo goed mogelijk boek schrijven, waarbij je echt bij de hoofdpersoon bent, zijn pijn voelt, zijn strijd voelt, je bent erbij. Je bent heel dichtbij, dat je de Bijlmer ziet veranderen, de Bijlmer ziet afglijden, alles bij elkaar. En later als het boek uit is. Tuurlijk, je wordt gevraagd bij middelbare scholen, bij besturen... en dan is het een kwestie van: neem je die uitnodiging aan of niet? Dat voel ik wel. Ik wil wel dat gesprek aangaan. Ik wil wel het boek recht aan doen en het onderwijs ook, waar het kan. Daar voordragen en ook hier. Dus dat voel ik wel, maar als je schrijft ben je primair als schrijver bezig om een zo goed mogelijk verhaal te vertellen, om personages tot leven te wekken en eigenlijk een universeel verhaal te vertellen vol hoogte- en dieptepunten. Niet alleen maar een zwaar verhaal, er zit ook veel humor in *Wees Onzichtbaar*, maar onderwijs is een belangrijk thema. Omdat het doorvoelt is, het is doorleeft. Er zit ook heel veel frustratie bij mij, omdat ik weet dat er zoveel meer in zat, niet alleen voor mij, maar voor al die leerlingen die afgehaakt zijn en die ook potentie hadden. Maar naar de mavo gingen, of in die tijd lbo. Omdat ze toch werden weggeduwd, in plaats van: laten we even zitten, je hebt bijles nodig, of dit nodig, of iets meer steun, iets meer coaching. Dat gebeurde toen niet, en nu ook te weinig.

Smita: Wat hoop je dat de luisteraar van deze podcast meeneemt?

Murat: Ik denk een stukje *awareness*... en dat meeneemt in gesprekken met... thuisgesprekken of op het werk, in de wijk, bij ouderavonden... misschien luisteren er ook leraren. Dat ze net iets anders kijken naar die moeilijke leerling of die stille leerling, die heb je ook, hè? Die stille leerling. Die heeft

ook aandacht nodig. Geef ze de aandacht. Geef ze de tijd. Ik pleit niet voor sessies van drie uur achter elkaar. Vaak kan een opmerking van een leraar al heel veel uitmaken. In mijn geval, een docent Engels waar ik altijd goede cijfers voor haalde en een keer haalde ik een drie. Ik zat in een mindere periode en hij keek me aan: “Wat is gebeurd, Murat? Je bent een van mijn beste leerlingen en nu ineens een drie? Wat is er aan de hand? De volgende keer wil ik weer de oude Murat zien en gewoon een mooi cijfer.” Ik dacht: oh, wat? Ik was gewoon verbaasd. Ik werd gezien, het werd in de klas benoemd: “Jij gaat de volgende keer het beter doen.” Ik voelde me verantwoordelijk, bijna, om het voor hem te doen. De volgende keer had ik weer een negen, weet je wel? Maar het was wel een soort van – tsjk – knopje om en ik schaamde me ook wel, dat ik een drie had ineens. Dat had ik eerst niet, dan dacht van: nou ja, fuck it. Maar ik schaamde me en ik wilde mezelf laten zien. Ik wilde me bewijzen, want hij heeft me gezien en ik doe het voor hem, voor mijn leraar Engels. Dat zorgt – dat duurde maar een halve minuut – maar dat... Ik werd geraakt. En dat kun je ook in de klas doen. Één keer een leerling raken.

Smita: Van hart tot hart.

Murat: Van hart tot hart, inderdaad.

Chris: Dankjewel, Murat. Ik neem het mee als een oproep voor oprechte aandacht voor elkaar.

Smita: Op school en in de maatschappij. Dankjewel.

Murat: Jullie ook bedankt.

Smita: Wil je meer weten over De Staat van het Verhaal, ga dan naar onze website: www.destaatvanhetverhaal.nl. Daar vind je onze andere afleveringen en verdiepende artikelen én ook een uitgeschreven versie van deze aflevering. Mocht je het fijn vinden om het na te kunnen lezen.

Chris: Yes. Draag je zelf toevallig ook een verhaal bij je waarvan je vindt dat meer mensen het zouden moeten kennen? Stuur het dan in op www.destaatvanhetverhaal.nl en wie weet zitten we volgende keer gewoon hier met jou aan tafel.

Smita: Yes, en we blijven een beetje in de *special edition vibe*, want eind november zijn we namelijk te gast op het Wintertuinfestival in Nijmegen en daar gaan we in gesprek met schrijver Raoul de Jong, dus dat wordt superleuk. En wie weet tot daar!

Chris: Alright!

Dit was een podcast van De Nieuwe Oost | Wintertuin. Volg ons via je favoriete podcast-app voor meer podcasts over verhalen, literatuur en schrijven. Tot de volgende keer.